

II

(Sdělení)

SDĚLENÍ ORGÁNŮ, INSTITUCÍ A JINÝCH SUBJEKTŮ EVROPSKÉ UNIE

EVROPSKÁ KOMISE

SDĚLENÍ KOMISE

o evropské občanské iniciativě „Zachraňte včely a zemědělce! Začněme se zemědělstvím, které je šetrné ke včelám a nenarušuje zdravé životní prostředí“

(2023/C 148/01)

1. ÚVOD: OBČANSKÁ INICIATIVA

Občané EU mohou požádat Evropskou komisi, aby předložila návrh právního předpisu v záležitosti, která podle nich vyžaduje právní kroky k dodržení smluv EU. Za tímto účelem musí předložit evropskou občanskou iniciativu podle čl. 11 odst. 4 Smlouvy o Evropské unii, která vyžaduje shromáždění podpisů milionu nebo více státních příslušníků významného počtu členských států EU. Podrobná pravidla týkající se evropské občanské iniciativy jsou stanovena v nařízení (EU) 2019/788 ⁽¹⁾ (dále jen „nařízení o evropské občanské iniciativě“).

Iniciativa s názvem „Zachraňte včely a zemědělce! Začněme se zemědělstvím, které je šetrné ke včelám a nenarušuje zdravé životní prostředí“ ⁽²⁾ je sedmou evropskou občanskou iniciativou, která dosáhla limitu požadovaného Smlouvou a nařízením o evropské občanské iniciativě ⁽³⁾. Iniciativa takto vyzývá Komisi, aby v zájmu ochrany zdraví včel a lidského zdraví navrhla právní předpisy s cílem ukončit do roku 2035 používání syntetických pesticidů, obnovit biologickou rozmanitost a podpořit zemědělce v procesu transformace:

- Uudistetaan maataloutta asettamalla etusijalle pienimuotoinen, monipuolinen ja kestävä maatalous, tuetaan maatalouden ekologisten ja luonnonmukaisten käytäntöjen nopeaa yleistymistä ja mahdollistetaan itsenäinen viljelijälähtöinen torjunta-aineita ja muunto geenivapaata maataloutta koskeva koulutus ja tutkimus.
- obnovit přírodní ekosystémy v zemědělských oblastech, aby se zemědělství stalo zdrojem obnovy biologické rozmanitosti,
- reformovat zemědělství upřednostňováním drobného, rozmanitého a udržitelného zemědělství, podporou rychlého rozšiřování agroekologických a ekologických postupů a umožněním nezávislého odborného vzdělávání za účasti zemědělců a výzkumu. v oblasti pesticidů a zemědělství bez geneticky modifikovaných organismů.

⁽¹⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/788 ze dne 17. dubna 2019 o evropské občanské iniciativě (Úř. věst. L 130, 17.5.2019, s. 55.).

⁽²⁾ https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2019/000016_cs

⁽³⁾ Od předložení této evropské občanské iniciativy Komisi následovaly dvě další platné iniciativy, čímž se celkový počet úspěšných evropských občanských iniciativ zvýšil na devět.

Na žádost organizátorů této evropské občanské iniciativy ze dne 31. července 2019 zaregistrovala Komise iniciativu ⁽⁴⁾ dne 30. září 2019. Vzhledem k tomu, že iniciativa zahrnovala sběr prohlášení o podpoře během pandemie COVID-19, měla nárok na prodloužení dvanáctiměsíční lhůty o jeden rok (pro sběr podpisů od 30. září 2019 do 30. září 2021) ⁽⁵⁾. Po ověření prohlášení o podpoře shromážděných orgány členských států předložili organizátoři dne 7. října 2022 iniciativu Komisi. Komise tuto iniciativu přezkoumala na základě nařízení o evropské občanské iniciativě, které je použitelné od 1. ledna 2020.

Organizátoři podrobně vysvětlili cíle iniciativy na setkání s Komisí dne 25. listopadu 2022. Představili ji na veřejném slyšení, které Evropský parlament uspořádal dne 24. ledna 2023. Dne 14. prosince 2022 přijal stanovisko k evropské občanské iniciativě Evropský hospodářský a sociální výbor ⁽⁶⁾. Evropský parlament uspořádal plenární rozpravu o této iniciativě dne 16. března 2023.

Toto sdělení uvádí právní a politické závěry Komise k této iniciativě a případná opatření, která hodlá přijmout v reakci na ni podle čl. 15 odst. 2 nařízení o evropské občanské iniciativě.

2. SOUVISLOSTI

2.1. Zemědělské podniky a zemědělské systémy v EU

V EU je přibližně 9 milionů zemědělských podniků. Přibližně 39,5 % zemědělských podniků se specializuje na polní plodiny (např. obiloviny, olejninu a bílkovinné plodiny) a 21,5 % na trvalé kultury, z toho 4,7 % na vinice. Přibližně 21,7 % zemědělských podniků se specializuje na živočišnou výrobu a malý podíl zemědělských podniků se specializuje na zahradnické produkty (2,3 %). Přibližně 14,2 % zemědělských podniků jsou smíšené zemědělské podniky (produkující kombinaci různých plodin a/nebo hospodářských zvířat) ⁽⁷⁾. Třicet procent zemědělské plochy tvoří trvalé travní porosty.

Relativní většina zemědělských podniků (42,6 %) má méně než 2 hektary zemědělské plochy a 21,2 % má 2 až 5 hektarů⁷. Situace v oblasti zaměstnanosti v zemědělských podnicích se může značně lišit. Například velmi malé zemědělské podniky často nezajišťují majitelům dostatečnou mzdu na živobytí.

Podíl půdy obhospodařované v ekologickém zemědělství se v letech 2012–2020 zvyšoval v průměru o 5,7 % ročně. V roce 2020 se ekologické zemědělství týkalo 14,7 milionu hektarů, tedy 9,1 % zemědělské půdy v EU ⁽⁸⁾. Přibližně 42 % půdy v ekologickém zemědělství tvoří trvalé travní porosty, následuje zelená píce (17 %), obiloviny (16 %), trvalé kultury (11 %), technické plodiny (4 %) a suché luskoviny (3 %) ⁽⁹⁾.

⁽⁴⁾ Rozhodnutí Komise (EU) 2019/1566 ze dne 4. září 2019 o navrhované občanské iniciativě s názvem „Zachraňte včely a zemědělce! Začneme se zemědělstvím, které je šetrné ke včelám a nenarušuje zdravé životní prostředí“ (Úř. věst. L 241, 19.9.2019, s. 10.).

⁽⁵⁾ U iniciativy došlo k prodloužení období sběru podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1042 ze dne 15. července 2020 kterým se stanoví dočasná opatření týkající se období sběru a lhůt pro ověřování a přezkum podle nařízení (EU) 2019/788 o evropské občanské iniciativě s ohledem na rozšíření onemocnění COVID-19 (Úř. věst. L 231, 17.7.2020, s. 7.), a Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2021/360 ze dne 19. února 2021 o prodloužení období sběru prohlášení o podpoře některých evropských občanských iniciativ podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1042 (Úř. věst. L 69, 26.2.2021, s. 9.).

⁽⁶⁾ NAT/868-EESC-2022.

⁽⁷⁾ Eurostat: Farm indicators by legal status of the holding, utilised agricultural area, type and economic size of the farm and NUTS2 region (2023) (Ukazatele zemědělských podniků podle právního statusu podniku, využívané zemědělské plochy, druhu a ekonomické velikosti podniku a regionu NUTS2 (2023)).

⁽⁸⁾ Roční statistiky ekologických plodin (na základě údajů shromážděných prostřednictvím certifikačních orgánů členských států).

⁽⁹⁾ Eurostat: Organic crop area by agricultural production methods and crops (2023) (Plocha ekologicky pěstovaných plodin podle metod zemědělské produkce a plodin (2023)).

2.2. Používání pesticidů v zemědělství EU

Konvenční zemědělství často používá chemické pesticidy⁽¹⁰⁾ jako hlavní metodu, jak zabránit ztrátám na úrodě způsobeným škodlivými organismy. Ačkoli je jejich použití zaměřeno na konkrétní škodlivé organismy, mají tyto chemické látky škodlivé dopady i na necílové organismy, včetně vodních ekosystémů. Používání pesticidů je hlavní příčinou úbytku biologické rozmanitosti. Jiné zemědělské systémy se se škodlivými organismy vypořádávají jinak; například agroekologické systémy využívají více metod založených na biologické rozmanitosti a dalších nechemických řešení ochrany před škodlivými organismy⁽¹¹⁾. V ekologickém zemědělství není povoleno používat syntetické pesticidy.

Každý rok se v EU prodá přibližně 350 000 tun všech druhů pesticidů. Tento objem zůstal v období 2012–2019 konstantní. Prodej nechemických a nízkorizikových chemických pesticidů se zvýšil, i když stále tvoří nízký podíl na celkovém prodeji pesticidů⁽¹²⁾.

2.3. Biologická rozmanitost v zemědělských ekosystémech EU

Hodnocení strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020⁽¹³⁾ zdůraznilo, že stav biologické rozmanitosti v agroekosystémech EU se od roku 2010 nadále zhoršuje, což prohlubuje úbytek biologické rozmanitosti zaznamenaný v předchozích desetiletích. To se týká zejména motýlů žijících v travních porostech, polních ptáků a chráněných stanovišť a druhů podle směrnic o ochraně přírody, které jsou vázány na agroekosystémy.

Mezi lety 1991 a 2018 se populace motýlů žijících v travních porostech snížily o 25 %⁽¹⁴⁾. Podle hodnocení Evropského červeného seznamu ubývá populace přibližně každého třetího druhu včel, motýlů a pestřenkovitých, přičemž každý desátý druh včely a motýla a každý třetí druh pestřenkovitých je ohrožen vyhynutím⁽¹⁵⁾. Z hodnocení vyplývá, že hlavní roli v tomto úbytku hrají intenzivní zemědělské postupy. Oblasti intenzivního zemědělství jsou spojené se zvýšeným používáním pesticidů a ztrátou stanovišť, například ztrátou krajinných prvků s vysokou rozmanitostí, jiných neobdělávaných stanovišť nebo polopřirozených travních porostů.

Na rozdíl od volně žijících druhů opylovačů populace včely medonosné jako řízeného druhu opylovače na úrovni EU neklesají. Počet včelstev se mezi lety 2018 a 2021 zvýšil o 15,7 %⁽¹⁶⁾.

Zatímco populace všech běžných ptáků v EU se v letech 1990–2021 snížily o 12 % a populace běžných lesních ptáků o 5 %, populace běžných polních ptáků se za stejné období snížily o 36 %⁽¹⁷⁾.

Zpráva o stavu přírody za rok 2020⁽¹⁸⁾ ukázala, že více než 45 % chráněných stanovišť⁽¹⁹⁾, která jsou závislá na zemědělství nebo jsou jím ovlivněna, je z hlediska ochrany ve špatném stavu. Důvod je dvojitý: na jedné straně se zintenzivnily některé zemědělské postupy, které zahrnují vysokou míru používání pesticidů a intenzivní obdělávání půdy, intenzivní pastvu nebo sečení a nadměrné hnojení některých travních porostů. Na druhou stranu opuštění zemědělství nebo jeho přeměna na jiné využití půdy vedly k zániku polopřirozených stanovišť, jako jsou polopřirozené travní porosty, které jsou důležité pro ochranu přírody. Zpráva také ukázala, že chráněné travní porosty se zvláštním významem pro opylovače mají vyšší podíl druhů ve špatném stavu z hlediska ochrany a horší trendy stavu z hlediska ochrany než ostatní chráněné travní porosty.

⁽¹⁰⁾ Chemické pesticidy se vyskytují buď v přírodě, nebo jsou uměle vyrobené (syntetické pesticidy). Výraz „pesticidy“ v tomto sdělení označuje přípravky na ochranu rostlin podle definice uvedené v R Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnic Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 1.), které zahrnují chemické pesticidy (umělé nebo přirozené se vyskytující, jako jsou rostlinné extrakty) a nechemické pesticidy, jako jsou mikroorganismy.

⁽¹¹⁾ Například přirození predátoři škodlivých organismů, střídání plodin nebo mechanické pletí. Viz další příklady uvedené v rámci zásad integrované ochrany rostlin v příloze III Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 71.).

⁽¹²⁾ Eurostat: Pesticide sales by categorisation of active substances (2023) (Prodej pesticidů podle kategorizace účinných látek (2023)).

⁽¹³⁾ SWD(2022) 284 final.

⁽¹⁴⁾ Evropská agentura pro životní prostředí: European grassland butterfly indicator (2019) (Indikátor evropských motýlů žijících v travních porostech (2019)).

⁽¹⁵⁾ <https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist>

⁽¹⁶⁾ https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-10/market-presentation-honey_autumn2022_en.pdf

⁽¹⁷⁾ Eurostat: Common bird indices (2022) (Indikátory běžných ptáků (2022)).

⁽¹⁸⁾ Evropská agentura pro životní prostředí: State of nature in the EU. Results from reporting under the nature directives 2013-2018 (2020) (Stav přírody v EU – výsledky ze zpráv předložených podle směrnic o ochraně přírody za období 2013–2018 (2020)).

⁽¹⁹⁾ Stanoviště uvedená v příloze I Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. L 206, 22.7.1992, s. 7.).
https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

Jak je uvedeno ve sdělení „Nová dohoda pro opylovače“⁽²⁰⁾ a doloženo důkazy, úbytek biologické rozmanitosti a opylovačů způsobují i jiné faktory než intenzivní zemědělství a používání pesticidů. Mezi tyto faktory patří změna využívání půdy a urbanizace, změna klimatu a invazní nepůvodní druhy.

2.4. Politické souvislosti v EU

Od chvíle, kdy organizátoři v červenci 2019 představili tuto evropskou občanskou iniciativu, uplynulo již více než tři a půl roku, protože doba pro sběr podpisů byla prodloužena kvůli pandemii COVID-19. Během tohoto období se politický rámec EU velmi významně vyvíjel. V prosinci 2019 přijala Komise Zelenou dohodu pro Evropu⁽²¹⁾, novou strategii růstu, která má podpořit ekonomiku, zlepšit zdraví a kvalitu života lidí a pečovat o přírodu. Udržitelné potravinové systémy jsou jádrem Zelené dohody pro Evropu. Kromě toho byla reformovaná společná zemědělská politika EU (SZP)⁽²²⁾, kterou Komise navrhla v červnu 2018, v prosinci 2021 přijata spolunormotvůrci a 1. ledna 2023 vstoupily v platnost strategické plány členských států. Ty budou mít klíčový význam pro podporu realizace cílů Zelené dohody specifických pro odvětví zemědělství.

Stěžejními iniciativami v rámci Zelené dohody pro Evropu jsou strategie EU „Od zemědělce ke spotřebiteli“⁽²³⁾ a Strategie v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030⁽²⁴⁾, přijaté v květnu 2020, a akční plán EU pro nulové znečištění⁽²⁵⁾, přijatý v květnu 2021. V rámci strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ a Strategie v oblasti biologické rozmanitosti přijala Komise v červnu 2022 dva průkopnické návrhy – návrh nařízení o obnově přírody⁽²⁶⁾ a návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin⁽²⁷⁾. Všechny tyto iniciativy se přímo týkají dané občanské iniciativy. Stejně tak celosvětový rámec pro biologickou rozmanitost⁽²⁸⁾, který byl schválen na 15. konferenci smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti v prosinci 2022.

Na pozadí ruské útočné války proti Ukrajině a problému cenové dostupnosti potravin souvisejícího s vysokou inflací a cenami potravin zveřejnila Komise řadu politických dokumentů⁽²⁹⁾ týkajících se zabezpečení potravin a dostupnosti hnojiv a účinnosti jejich používání. Ty zdůrazňují, že přechod na udržitelnou produkci potravin je nejlepším přístupem k dosažení odolnosti zemědělského odvětví v EU i ve světě. V návaznosti na summit OSN o potravinových systémech v roce 2021 se Komise jako významný partner zapojila do osmi koalic pro potravinové systémy, zejména do koalice pro agroekologii, jejímž cílem je rozšířit agroekologické postupy a hodnotové řetězce. Tyto koalice ukazují konkrétní odhodlání EU prosazovat transformaci v oblasti udržitelných potravinových systémů na mnohostranných fórech. Tato občanská iniciativa přispívá k veřejné diskusi o tom, jak lze účinně dosáhnout této transformace, která je vedena i na mezinárodní úrovni.

3. REAKCE NA EVROPSKOU OBČANSKOU INICIATIVU

3.1. Požadavek občanů: omezit do roku 2030 používání syntetických pesticidů v zemědělství EU o 80 %, a to počínaje nejnebezpečnějšími látkami, abychom se do roku 2035 zbavili syntetických pesticidů zcela

Cílem **směrnice o udržitelném používání pesticidů**⁽³⁰⁾, přijaté v roce 2009, je snížit rizika a dopady používání pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí. Jedním z jejích klíčových prvků je integrovaná ochrana rostlin (IOR), která podporuje pěstování zdravých plodin a přirozenou ochranu před škodlivými organismy, přičemž chemickou ochranu používá až v krajním případě.

⁽²⁰⁾ COM(2023) 35 final.

⁽²¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²²⁾ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_cs

⁽²³⁾ COM(2020) 381 final.

⁽²⁴⁾ COM(2020) 380 final.

⁽²⁵⁾ COM(2021) 400 final.

⁽²⁶⁾ COM(2022) 304 final.

⁽²⁷⁾ COM(2022) 305 final.

⁽²⁸⁾ <https://www.cbd.int/article/cop15-final-text-kunming-montreal-gbf-221222>

⁽²⁹⁾ COM(2022) 133 final; COM(2022) 590 final; SWD(2023) 4 final.

⁽³⁰⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 71.).

V reakci na dřívější evropskou občanskou iniciativu s názvem „Zakažte glyfosát a chraňte lidi a životní prostředí před toxickými pesticidy“⁽³¹⁾, předloženou v roce 2017, se Komise zaměřila na podporu provádění směrnice o udržitelném používání pesticidů a na stanovení harmonizovaných ukazatelů rizik, které umožní sledování trendů na úrovni EU. Komise se zavázala, že získané údaje použije jako základ pro stanovení budoucích politických možností a že situaci později přehodnotí, nejprve ve zprávě o provádění. Kromě toho bylo v roce 2019 přijato nařízení o transparentnosti a udržitelnosti hodnocení rizika ze strany EU v potravinovém řetězci⁽³²⁾.

Z ukazatelů vyplývá, že od období 2015–2017 do roku 2020 se používání a riziko chemických pesticidů snížilo o 14 % a používání nebezpečnějších pesticidů se snížilo o 26 %⁽³³⁾. Nárůst používání pesticidů s nižším rizikem, které se na jeden hektar používají ve větším množství, vysvětluje, proč se celkový prodej nezměnil. Hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů však ukázalo, že při provádění a prosazování směrnice přetrvávají nedostatky a že její cíle nejsou dostatečně plněny⁽³⁴⁾.

Zelená dohoda pro Evropu vyhlásila ambici výrazně snížit používání chemických pesticidů a rizika jejich používání. Ve strategii „Od zemědělce ke spotřebiteli“ se Komise zavázala přijmout opatření, která do roku 2030 omezí celkové používání chemických pesticidů a rizika s nimi spojená o 50 % a do roku 2030 omezí používání nebezpečnějších pesticidů o 50 %.

V návrhu nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin, který Komise přijala v červnu 2022, byly navrženy právně závazné cíle na úrovni EU omezit do roku 2030 používání chemických pesticidů a rizika s nimi spojená a používání nebezpečnějších pesticidů o 50 %, jakož i opatření ke zlepšení integrované ochrany rostlin. Návrh ukládá členským státům povinnost přijmout právně závazné vnitrostátní cíle odpovídající cílům na úrovni EU. Omezuje také používání pesticidů v citlivých oblastech, včetně oblastí, kde žijí druhy opylovačů, kterým hrozí vyhynutí.

Návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin bere na vědomí iniciativu „Zachraňte včely a zemědělce“ a potřebu omezit používání chemických pesticidů. V současné době je projednáván v Evropském parlamentu a Radě.

Cíle obsažené v návrhu nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin podporují závazek EU v rámci celosvětového rámce pro biologickou rozmanitost přijatého v prosinci 2022 snížit do roku 2030 celkové riziko vyplývající z používání pesticidů nejméně o polovinu⁽³⁵⁾.

V rámci posouzení dopadů, z něhož vychází návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin, Komise zkoumala, zda by bylo vhodné stanovit cíle s vyšší ambicí než 50 %. Stanovení jakýchkoli cílů na úrovni EU v oblasti životního prostředí zahrnuje kompromis mezi třemi vzájemně propojenými faktory: ochranou životního prostředí a lidského zdraví, politickou proveditelností a ekonomickou životaschopností. Posouzení dopadů ukázalo, že největší pozitivní dopady na lidské zdraví a životní prostředí by měl cíl snížení o 70–80 %. Nicméně vzhledem k tomu, že by jeho dosažení vyžadovalo rychlé a drastické změny zemědělských postupů, než by byly k dispozici alternativy, měl by pravděpodobně větší dopad na výnosy plodin a následně obrovské ekonomické náklady nejen pro zemědělce, ale pro celou ekonomiku a spotřebitele. Aby bylo chráněno životní prostředí a lidské zdraví a aby se zabránilo vážným důsledkům pro cenovou dostupnost potravin, považovala Komise za nejvhodnější a nejvyváženější variantu ambici ve výši 50 %⁽³⁶⁾.

Podle návrhu nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin provede Komise čtyři roky ode dne použitelnosti nařízení hodnocení, které posoudí pokrok dosažený při snižování rizika pesticidů a ústupu od jejich používání. Důležitými faktory, které je třeba vzít v úvahu při hodnocení pokroku při plnění cílů nařízení, bude vývoj v oblasti zavádění IOR, ekologického zemědělství a přesného zemědělství.

⁽³¹⁾ https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2017/000002_cs

⁽³²⁾ Regulation (EU) 2019/1381 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on the transparency and sustainability of the EU risk assessment in the food chain and amending Regulations (EC) No 178/2002, (EC) No 1829/2003, (EC) No 1831/2003, (EC) No 2065/2003, (EC) No 1935/2004, (EC) No 1331/2008, (EC) No 1107/2009, (EU) 2015/2283 and Directive 2001/18/EC (Úř. věst. L 231, 6.9.2019, s. 1.).

⁽³³⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/sustainable-use-pesticides/farm-fork-targets-progress/eu-trends_en

⁽³⁴⁾ Viz hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů, které je k dispozici v příloze 8 pracovního dokumentu útvarů Komise SWD(2022) 170, část 2/2; usnesení Evropského parlamentu o provádění směrnice 2009/128/ES o udržitelném používání pesticidů (2019); zvláštní zpráva Evropského účetního dvora 05/2020: Udržitelné využívání přípravků na ochranu rostlin: pokrok v měření a snižování rizik je omezený.

⁽³⁵⁾ <https://www.cbd.int/article/cop15-final-text-kunming-montreal-gbf-221222>; viz cíl 7.

⁽³⁶⁾ SWD(2022) 170 final.

Návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin stanoví zemědělcům povinnost řídit se rozhodovacím stromem IOR tak, aby se vždy nejprve zabývali alternativami k chemickým pesticidům. U plodin pokrývajících 90 % zemědělské plochy v členských státech by zemědělci byli povinni dodržovat podrobná vnitrostátní pravidla pro jednotlivé plodiny, která by uplatňovala zásady IOR na jejich místní podmínky. Komise má v úmyslu aktivně podporovat a sledovat vývoj těchto pravidel v členských státech. Za tímto účelem hodlá Komise zahájit projekt v rámci programu LIFE, který by podpořil členské státy při vytváření těchto pravidel. Vycházel by z pilotního projektu „Sada nástrojů pro zemědělce – Integrovaná ochrana rostlin“⁽³⁷⁾, který analyzoval hybné síly a překážky zavádění IOR a sestavených postupů.

Aby bylo možné omezit používání chemických pesticidů, je nezbytné mít k dispozici alternativy. Komise již podnikla významné kroky ke zlepšení této situace. Přijala čtyři prováděcí nařízení⁽³⁸⁾ podle nařízení o přípravcích na ochranu rostlin⁽³⁹⁾, kterými se revidují požadavky na údaje, kritéria schvalování a metodiky posuzování pro povolování biologických pesticidů obsahujících mikroorganismy, aby se urychlil jejich přístup na trh. V rámci iniciativy „Zlepšení školení pro zvýšení bezpečnosti potravin“⁽⁴⁰⁾ jsou k dispozici možnosti školení zaměřené na získávání odborných znalostí o provádění hodnocení rizik mikroorganismů používaných jako pesticidy, jež se týkají zavádění a kontroly IOR na úrovni zemědělských podniků a testování zařízení pro aplikaci pesticidů. Komise rovněž vyhlásila výzvu k podávání návrhů v rámci Programu pro jednotný trh na finanční granty členským státům (10 milionů EUR na pět let) ke zvýšení jejich kapacit pro hodnocení dokumentace k žádostem, zejména pro mikroorganismy. Několik výzkumných projektů probíhajících v rámci programu Horizont Evropa a programu Horizont 2020 se zaměřuje na hledání alternativ k chemickým pesticidům a na kombinaci použití nástrojů a technologií pro IOR.

Ke snižování závislosti na pesticidech přispívá rovněž vývoj nových odrůd rostlin odolných vůči škodlivým organismům. Všechny typy šlechtitelských přístupů, včetně nových genomických technik, mohou tento proces urychlit a Komise předloží v průběhu roku 2023 právní návrh týkající se jejich používání. I v tomto ohledu podporují programy Horizont 2020 a Horizont Evropa několik projektů zaměřených na šlechtění odrůd rostlin odolných vůči škodlivým organismům a změně klimatu.

Návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin stanoví, že zemědělcům mohou být v rámci SZP během pětiletého přechodného období kompenzovány veškeré náklady spojené s plněním nových požadavků. To by doplnilo četné intervence, které jsou již v rámci nové SZP na podporu udržitelného používání pesticidů naplánovány, například v rámci ekoschémat nebo iniciativ pro rozvoj venkova (viz oddíl 3.3.2). Díky tomu bude moci SZP hrát klíčovou roli při pomoci zemědělcům při jejich přechodu k udržitelnějšímu používání pesticidů.

Před použitím pesticidu musí být pesticid povolen členskými státy na základě nařízení o přípravcích na ochranu rostlin. EU má jeden z nejprísnejších regulačních systémů na světě⁽⁴¹⁾, který zajišťuje vysoké bezpečnostní standardy pro zdraví lidí a zvířat a pro životní prostředí, včetně včel. Komise omezila nebo zakázala používání pesticidů, které jsou nebezpečné pro včely (např. neonicotinoidy⁽⁴²⁾ a sulfoxaflor⁽⁴³⁾), a přijala opatření, která s ohledem na včely zpříšňují hodnocení rizik pesticidů⁽⁴⁴⁾. V roce 2019 Komise zejména požádala Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), aby aktualizoval pokyny týkající se včel a plně zohlednil nové vědecké poznatky. Úřad EFSA v současné době tento přezkum dokončuje. Jakmile úřad EFSA přijme revidované pokyny týkající se včel, Komise změní související prováděcí nařízení a požádá členské státy o schválení těchto pokynů. Komise rovněž zahájila pracovní plán na vypracování všech potřebných a očekávaných protokolů pro testování pesticidů na opylovačích se zaměřením na volně žijící druhy.

⁽³⁷⁾ <https://agrilpm.eu>

⁽³⁸⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/micro-organisms_en

⁽³⁹⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnice Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 1.).

⁽⁴⁰⁾ <https://better-training-for-safer-food.ec.europa.eu/training/?redirect=0>

⁽⁴¹⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides_en

⁽⁴²⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/approval-active-substances/renewal-approval/neonicotinoids_en

⁽⁴³⁾ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2022/686 ze dne 28. dubna 2022, kterým se mění prováděcí nařízení (EU) 2015/1295 a (EU) č. 540/2011, pokud jde o podmínky schválení účinné látky sulfoxaflor (Úř. věst. L 126, 29.4.2022, s. 18.).

⁽⁴⁴⁾ https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/protection-bees_en

Úbytek opylovačů je celosvětový jev. Komise proto nedávno přijala nařízení⁽⁴⁵⁾ o snížení maximálních limitů reziduí pro dva neonikotinoidy, které již nejsou v EU schváleny (klothianidin a thiamethoxam), u všech potravinářských komodit na nejnižší úroveň, kterou lze změřit pomocí nejnovějších technologií, bez ohledu na to, zda je produkt vyroben v EU nebo dovezen ze zemí mimo EU. Komise rovněž připravila návrh nařízení, kterým se stanoví pracovní program pro přezkum a případné schválení safenerů a synergentů používaných v pesticidech na úrovni EU. Nedávno přijala prováděcí nařízení, kterým se stanoví podrobná pravidla pro identifikaci nepřijatelných formulačních přísad v pesticidech⁽⁴⁶⁾. Obě nařízení se týkají dopadů na včely a další opylovače.

V říjnu 2022 přijala Komise v rámci balíčku pro nulové znečištění legislativní návrh⁽⁴⁷⁾ na revizi seznamů látek znečišťujících povrchové a podzemní vody včetně pesticidů, který je v současné době projednáván v Evropském parlamentu a Radě. Členské státy budou muset snížit emise všech těchto znečišťujících látek, aby splnily nové normy kvality.

Pro podporu probíhajících politických opatření a formování legislativy po roce 2030 je třeba získat lepší údaje o používání pesticidů a jejich přítomnosti v životním prostředí. Údaje o používání pesticidů budou k dispozici podle nařízení o statistice zemědělských vstupů a výstupů⁽⁴⁸⁾ přijatého v prosinci 2022. Komise nedávno přijala prováděcí nařízení⁽⁴⁹⁾ v rámci nařízení o přípravcích na ochranu rostlin, aby stanovila společná pravidla pro záznamy, které musí vést profesionální uživatelé pesticidů.

V neposlední řadě Komise plánuje v roce 2023 navrhnout právně závazné cíle pro snížení plýtvání potravinami⁽⁵⁰⁾. Vyhozené potraviny představují plýtvání zemědělskými vstupy, včetně pesticidů. Komise plánuje v roce 2023 navrhnout legislativní rámec pro udržitelné potravinové systémy⁽⁵¹⁾ s cílem stanovit společné definice, obecné zásady a cíle pro začlenění udržitelnosti do politik souvisejících s potravinami.

3.2. Požadavek občanů: obnovit přírodní ekosystémy v zemědělských oblastech, aby se zemědělství stalo zdrojem obnovy biologické rozmanitosti

Druhý cíl evropské občanské iniciativy – obnovit přírodní ekosystémy v zemědělských oblastech, aby se zemědělství stalo zdrojem obnovy biologické rozmanitosti – je v souladu s cílem EU stanoveným ve Strategii v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, který – v rámci širšího plánu EU na obnovu přírody – spočívá v navrácení přírody na zemědělskou půdu. Strategie zdůrazňuje zásadní úlohu zemědělského odvětví při ochraně biologické rozmanitosti a uznává zemědělce jako strážce naší půdy, kteří by měli být podporováni a motivováni k přechodu na udržitelné hospodaření s půdou.

Aby bylo více prostoru pro přírodu, stanoví Strategie v oblasti biologické rozmanitosti, že nejméně 10 % zemědělské plochy by mělo mít velmi rozmanité krajinné prvky. Tyto prvky poskytují řadě druhů důležité zdroje, jako je potrava, hnízdiště a místa pro rozmnožování. Strategie dále stanoví, že by se mělo výrazně zvýšit využívání agroekologických postupů, a strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ stanoví cíl, že nejméně 25 % zemědělské půdy by mělo být obhospodařováno ekologicky. Tím se otevře prostor pro biologickou rozmanitost v produktivních částech zemědělské

⁽⁴⁵⁾ Nařízení Komise (EU) 2023/334 ze dne 2. února 2023, kterým se mění přílohy II a V nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 396/2005, pokud jde o maximální limity reziduí pro klothianidin a thiamethoxam v některých produktech a na jejich povrchu (Úř. věst. L 47, 15.2.2023, s. 29.).

⁽⁴⁶⁾ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2023/574 ze dne 13. března 2023, kterým se v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 stanoví podrobná pravidla pro identifikaci nepřijatelných formulačních přísad v přípravcích na ochranu rostlin (Úř. věst. L 75, 14.3.2023, s. 7.).

⁽⁴⁷⁾ COM(2022) 540 final (změna rámcové směrnice o vodě, směrnice o normách environmentální kvality a směrnice o podzemních vodách).

⁽⁴⁸⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2379 ze dne 23. listopadu 2022 o statistice zemědělských vstupů a výstupů, změně nařízení Komise (ES) č. 617/2008 a zrušení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1165/2008, (ES) č. 543/2009 a (ES) č. 1185/2009 a směrnice Rady 96/16/ES (Úř. věst. L 315, 7.12.2022, s. 1.).

⁽⁴⁹⁾ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2023/564 ze dne 10. března 2023 o obsahu a formátu záznamů o přípravcích na ochranu rostlin vedených profesionálními uživateli podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 (Úř. věst. L 74, 13.3.2023, s. 4.).

⁽⁵⁰⁾ https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/food-waste-reduction-targets_en

⁽⁵¹⁾ https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy/legislative-framework_en

krajiny a podpoří se přechod na udržitelný systém produkce potravin. Aby bylo možné naplnit cíl EU a pomoci odvětví ekologického zemědělství dosáhnout svého plného potenciálu, zavedla Komise Akční plán pro podporu ekologické produkce v EU zahrnující období 2021–2027 ⁽⁵²⁾.

Pro podporu obnovy biologické rozmanitosti v zemědělských ekosystémech je rovněž zásadní snížit tlak chemických znečišťujících látek a dalších látek. To se týká zejména pesticidů, jak je uvedeno v předchozí části, ale také ztrát živin v případě hnojiv. Strategie v oblasti biologické rozmanitosti stanoví cíl snížit do roku 2030 ztráty živin ze zemědělství alespoň o 50 % a zároveň zajistit, aby se nezhoršovala úrodnost půdy. Toho bude dosaženo prostřednictvím řady opatření, včetně akčního plánu pro integrované hospodaření s živinami ⁽⁵³⁾.

S cílem obnovit poškozené ekosystémy v celé Evropě a umožnit dlouhodobou udržitelnou obnovu biologicky rozmanité a odolné přírody přijala Komise v červnu 2022 první celoevropský návrh nařízení o obnově přírody ⁽⁵⁴⁾. Zahrnuje zastřešující cíl obnovy spojený se závaznými cíli pro konkrétní ekosystémy. Opatření na obnovu zemědělské půdy zahrnují obnovu ekosystémových funkcí a služeb, z nichž opylování živočichy je jednou z nejdůležitějších. Mezi navrhované závazky týkající se zemědělských ekosystémů patří umožnit obnovu populací motýlů žijících v travních porostech a obnovu populací polních ptáků, zavodnit rašeliniště a zvýšit podíl zemědělské půdy s krajinnými prvky s vysokou rozmanitostí.

Navrhované nařízení o obnově přírody obsahuje konkrétní právně závazný cíl pro členské státy – zvrátit úbytek populací opylovačů do roku 2030 a následně dosáhnout jejich nárůstu – a zahrnuje metodu pravidelného monitorování opylovačů. Podle návrhu Komise mají členské státy předložit Komisi národní plány na obnovu přírody, v nichž uvedou, jak budou cíle plnit. Měly by také povinnost sledovat dosažený pokrok a podávat o něm zprávy.

Opatření na obnovu přírody jsou potřebná také pod zemí. V listopadu 2021 přijala Komise Strategii EU pro půdu do roku 2030 ⁽⁵⁵⁾. Strategie zdůrazňuje význam půdní biologické rozmanitosti pro zdravé ekosystémy a stanoví konkrétní opatření k lepšímu pochopení a ochraně půdní biologické rozmanitosti, mimo jiné prostřednictvím mise v rámci programu Horizont Evropa, *Dohoda o půdě pro Evropu* ⁽⁵⁶⁾. Zastavení a zvrácení úbytku půdní biologické rozmanitosti je zásadním aspektem vize strategie, jejímž cílem je dosáhnout zdravé půdy do roku 2050. Aby se tato vize stala skutečností, plánuje Komise v roce 2023 přijmout návrh právního rámce pro zdraví půdy.

Nová společná zemědělská politika (SZP) na období 2023–2027 ve srovnání s minulou politikou výrazně zvýšila své environmentální ambice. Obsahuje zejména soubor environmentálních podmínek, které musí splnit všichni zemědělci, kteří dostávají podporu v rámci SZP ⁽⁵⁷⁾, což se týká přibližně 90 % zemědělské plochy v EU. Mezi tyto podmínky patří „standards dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy“ (standards DZES), z nichž některé jsou zaměřeny na ochranu a obnovu biologické rozmanitosti. Zemědělci musí například věnovat 4 % své orné půdy na neprodukční prvky a plochy, jako jsou živé ploty, rybníky, okraje polí, květinové pásy a úhor – a to platí pro všechny zemědělce, kteří dostávají jakoukoli platbu v rámci SZP na plochu nebo na zvířata. Další standard DZES vyžaduje, aby zemědělci podél vodních toků vytvářeli ochranné pásy bez pesticidů a hnojiv.

Kromě těchto podmínek bude SZP na období 2023–2027 podporovat zemědělce, kteří dobrovolně provádějí udržitelnější postupy. Na podporu této ekologické a klimatické transformace se do roku 2027 vyčleňuje téměř 100 miliard EUR, což je třetina rozpočtu SZP. Za tímto účelem členské státy navrhují nová ekoschémat, která soustředí nejméně 25 % rozpočtu na přímé platby, a také soubor nástrojů pro rozvoj venkova, které vyčleňují nejméně 35 % rozpočtu na environmentální postupy (viz oddíl 3.3).

⁽⁵²⁾ COM(2021) 141 final/2.

⁽⁵³⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12899-Ziviny-akcni-plan-pro-lepsi-hospodareni_cs

⁽⁵⁴⁾ COM(2022) 304 final.

⁽⁵⁵⁾ COM(2021) 699 final.

⁽⁵⁶⁾ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/soil-health-and-food_en

⁽⁵⁷⁾ Jakákoli podpora získaná na základě plochy půdy nebo počtu zvířat.

Dne 24. ledna 2023 Evropská komise přijala sdělení „Nová dohoda pro opylovače“⁽⁵⁸⁾, kterým reviduje Iniciativu EU týkající se opylovačů z roku 2018. Reaguje tak na stále častější výzvy k přijetí opatření, mimo jiné ze strany Evropského účetního dvora⁽⁵⁹⁾ a evropské občanské iniciativy „Zachraňte včely a zemědělce“, s cílem zlepšit ochranu opylovačů a řešit příčiny jejich úbytku a jeho důsledky pro potravinové zabezpečení, lidské zdraví, kvalitu života a ekosystémy. Vychází z rozsáhlého konzultačního procesu a navazuje na přezkum Iniciativy týkající se opylovačů⁽⁶⁰⁾ provedený v květnu 2021. Přezkum ukázal, že ačkoli iniciativa zůstává platným politickým nástrojem, je stále třeba překonat značné výzvy, aby se úbytek opylovačů zastavil a zvrátil.

Nová dohoda pro opylovače stanoví ambiciózní rámec. Zahrnuje 42 opatření, jejichž cílem je řešit příčiny úbytku opylovačů, zlepšit znalosti a mobilizovat všechny aktéry napříč společnostmi. Jejím cílem je zejména:

- i) vytvořit důkladný systém monitorování druhů opylovačů a rizik, kterým čelí;
- ii) zmapovat klíčové oblasti pro opylovače a vytvořit síť ekologických koridorů – tzv. Buzz Lines, které tyto oblasti vhodně propojí;
- iii) podporovat zemědělské postupy šetrné k opylovačům v rámci SZP;
- iv) zmírnit dopady používání pesticidů na opylovače;
- v) mobilizovat podniky a občany, zejména podporou zapojení mládeže a participativní správy, a
- vi) podporovat opatření na pomoc opylovačům na celostátní, regionální a místní úrovni.

Nová dohoda pro opylovače doplňuje návrh nařízení o obnově přírody předložený Komisí a provádí závazek zvrátit úbytek volně žijících opylovačů do roku 2030, který byl stanoven ve Strategii v oblasti biologické rozmanitosti.

3.3. Požadavek občanů: reformovat zemědělství upřednostňováním drobného, rozmanitého a udržitelného zemědělství, podporou rychlého rozšiřování agroekologických a ekologických postupů a umožněním nezávislého odborného vzdělávání za účasti zemědělců a výzkumu v oblasti pesticidů a zemědělství bez geneticky modifikovaných organismů

V průběhu let se do SZP stále více začleňovaly otázky životního prostředí prostřednictvím klíčových nástrojů, jako je podmíněnost a agroenvironmentální opatření. Jak bylo uvedeno výše, nová politika na období 2023–2027 podniká významné kroky na podporu přechodu k udržitelnému zemědělství a očekává se, že významně přispěje k naplnění ambicí strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ a Strategie v oblasti biologické rozmanitosti, čímž přispěje i k naplnění požadavků evropské občanské iniciativy. Na základě posouzení místních podmínek a potřeb připravily členské státy vnitrostátní strategické plány SZP na období 2023–2027 (dále jen „plány“⁽⁶¹⁾), v nichž vysvětlují, jak budou směřovat podporu k dosažení hospodářských, environmentálních a sociálních cílů stanovených v rámci SZP.

3.3.1. Podpora drobného a rozmanitého zemědělství

V rámci SZP se podnikají další kroky k dosažení spravedlivějšího rozdělení podpory příjmů a zacílení podpory na zemědělské podniky, které ji nejvíce potřebují, zejména na malé a střední podniky. Na řešení přetrvávajícího rozdílu mezi příjmy ze zemědělství a průměrnou mzdou v celém hospodářství, jakož i rozdílu v příjmech mezi různými zemědělskými odvětvími a typy zemědělských podniků je vyčleněno téměř 29 miliard EUR ročně. Menší zemědělci mohou získat vyšší podporu příjmů prostřednictvím doplňkových plateb, které přerozdělují podporu příjmů z větších zemědělských podniků.

V rámci SZP se bude i nadále podporovat odvětví včelařství, přičemž roční příspěvek EU v současných plánech činí 60 milionů EUR. Podporu lze poskytnout na technickou pomoc, školení a poradenské služby, výzkum, laboratorní analýzy včelařských produktů a ztrát včel, propagaci a uvádění na trh. V rámci SZP se rovněž podporují investice do zlepšení produkce, boje proti škodlivým organismům a chorobám a prevence škod způsobených nepříznivými klimatickými podmínkami.

⁽⁵⁸⁾ COM(2023) 35 final.

⁽⁵⁹⁾ Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora 15/2020: Ochrana volně žijících opylovačů v EU – iniciativy Komise dosud nepřinesly výsledky.

⁽⁶⁰⁾ COM(2021) 261 final.

⁽⁶¹⁾ Existuje 28 strategických plánů SZP: jeden pro každý z 27 členských států EU a dva pro Belgie.

Pokud jde o rozmanitě zemědělství, SZP podporuje příjmy zemědělců a přispívá k zeměpisné rovnováze v EU tím, že zachovává zemědělství v okrajových oblastech. Pomáhá omezit přílišnou specializaci a zabránit koncentraci produkce v nejproduktivnějších oblastech. To přispívá k udržování vyšší míry rozmanitosti produkčních a zemědělských systémů ve venkovských oblastech.

3.3.2. Podpora udržitelných, agroekologických a ekologických postupů

Plány členských států zahrnují následující opatření, jejichž cílem je podpořit zemědělce při přechodu na odolné a udržitelné zemědělství.

- Celková cílová hodnota EU ⁽⁶²⁾ pro podíl zemědělské půdy, na který má být poskytnuta podpora na snížení používání pesticidů a rizika jejich používání, přesahuje 26 %. Zemědělci mohou žádat o ekoschémat týkající se integrované ochrany rostlin nebo jiných typů nakládání s pesticidy. Patří sem například zákaz chemické ochrany před škodlivými organismy (zahrnuto v patnácti plánech) nebo zákaz či omezení používání pesticidů z hlediska množství nebo načasování (zahrnuto v sedmnácti plánech). Šestnáct plánů zahrnuje podporu v rámci rozvoje venkova, která omezuje nebo zakazuje používání pesticidů v určitých zeměpisných oblastech, jako jsou oblasti sítě Natura 2000 nebo ochranná pásma pitné vody. Další závazky v oblasti rozvoje venkova se týkají používání přesných technologií a postupů IOR, jako je používání tradičních nebo odolných odrůd plodin, které potřebují méně pesticidů, nebo rozsáhlé střídání plodin, které snižuje pravděpodobnost napadení škodlivými organismy.
- Cílová hodnota EU pro podporu zachování nebo obnovy biologické rozmanitosti se odhaduje na 31 % zemědělské plochy EU (téměř 49,5 milionu hektarů). Zejména bude podpořeno přibližně 2,86 milionu hektarů na zachování nebo ochranu krajinných prvků, a to buď prostřednictvím ekoschémat, nebo rozvoje venkova. Mezi takové krajinné prvky patří stanoviště, která podporují životní cyklus opylovačů. V případě ekoschémat se jedná například o výsadbu stromů a živých plotů (zahrnuto v šestnácti plánech), udržování půdy ladem (zahrnuto v sedmnácti plánech) a vytváření ochranných pásů pokrytých trávou, květinami a medonosnými plodinami (zahrnuto v šestnácti plánech). Některé plány zahrnují podporu rozvoje venkova, pokud jde o krajinné prvky, včetně květinových pásů na polích nebo na okrajích polí. Členské státy rovněž nabízejí podporu investic do vytváření krajinných prvků. Některé plány navíc podporují zachování tradičních systémů zemědělské produkce a krajiny, jako jsou tradiční odrůdové vinice, ovocné sady nebo přirozené druhy bohaté travní porosty, které jsou obhospodařovány s velmi omezeným používáním (nebo zákazem) chemických pesticidů. Kromě toho třináct plánů zahrnuje platby pro lokality sítě Natura 2000.
- K dispozici je také podpora pro systémy celých zemědělských podniků, jako je agrolesnictví a agroekologie. Cílová hodnota EU pro podporu nových zalesněných ploch, včetně agrolesnických a dřevinných krajinných prvků, se blíží 623 000 hektarů.
- V ekologickém zemědělství je používání pesticidů přísně omezeno na seznam produktů, který neobsahuje syntetické pesticidy ⁽⁶³⁾. V rámci SZP se intenzivně propaguje a podporuje ekologické zemědělství jako prostředek, který má pomoci dosáhnout cíle strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“, podle níž má být do roku 2030 na úrovni EU pokryto alespoň 25 % zemědělské plochy EU. Všechny členské státy podporují jak přechod na ekologické zemědělství, tak jeho zachování v rámci ekoschémat a/nebo rozvoje venkova. Šest členských států zahrnulo do svých plánů vnitrostátní cíle pro ekologické zemědělství do roku 2027 a čtrnáct členských států do roku 2030. Devatenáct členských států usiluje o zvýšení svého pokrytí v poměrném vyjádření alespoň o 25 % oproti roku 2020 a devět z těchto členských států usiluje o nejméně zdvojnásobení podílu.

A konečně, EU nedávno přijala novou odchylku od pravidel EU v oblasti hospodářské soutěže ⁽⁶⁴⁾, jež umožňuje uzavírat dohody mezi producenty zemědělských produktů jednajícími samostatně nebo ve spolupráci s jinými subjekty ze zemědělsko-potravinářského dodavatelského řetězce, jejichž cílem je uplatňovat normy udržitelnosti vyšší, než stanoví právní předpisy EU nebo vnitrostátní právní předpisy. Tyto dohody se mohou týkat omezení používání pesticidů, ochrany a obnovy biologické rozmanitosti a ekosystémů, jakož i dalších environmentálních cílů, zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat. Podle tohoto ustanovení jsou omezení hospodářské soutěže povolena za předpokladu, že jsou nezbytná

⁽⁶²⁾ Součet cílů zahrnutých všemi členskými státy do jejich strategických plánů SZP, kterých má být dosaženo na konci období strategického plánu SZP.

⁽⁶³⁾ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2021/1165 ze dne 15. července 2021, kterým se povolují některé produkty a látky pro použití v ekologické produkci a stanoví jejich seznamy (Úř. věst. L 253, 16.7.2021, s. 13.).

⁽⁶⁴⁾ Článek 210a nařízení (EU) č. 1308/2013, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty, zavedený Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2117 ze dne 2. prosince 2021, kterým se mění nařízení (EU) č. 1308/2013, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty, nařízení (EU) č. 1151/2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin, nařízení (EU) č. 251/2014 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení aromatizovaných vinných výrobků a nařízení (EU) č. 228/2013, kterým se stanoví zvláštní opatření v oblasti zemědělství ve prospěch nejvzdálenějších regionů Unie (Úř. věst. L 435, 6.12.2021, s. 262.).

pro dosažení dané normy udržitelnosti. To znamená, že producenti zemědělských produktů mohou mít výměnou za zlepšení v oblasti udržitelnosti, která uskuteční, prospěch např. z vyšší odměny, jistoty určitého množství dodávek nebo propagace jejich produktů jinými subjekty v rámci řetězce.

3.3.3. Umožnit nezávislé odborné vzdělávání za účasti zemědělců a výzkum v oblasti pesticidů a zemědělství bez geneticky modifikovaných organismů

Poradenství pro zemědělce je v tomto ekologickém přechodu klíčové, protože je často podporuje při zavádění nových technik, případně s využitím nového materiálu, nebo při efektivním hospodaření se zdroji a vstupy. Většina členských států plánuje využít financování SZP na podporu poradenských služeb. Členské státy musí rovněž zajistit, aby poskytované poradenství bylo nestranné a aby poradci měli odpovídající kvalifikaci a odborné vzdělání a nebyli ve střetu zájmů. Cílem zemědělského znalostního a inovačního systému⁽⁶⁵⁾ je zajistit, aby poradci byli napojeni na výzkum a informování o nejnovějších technikách a inovativních postupech.

Komise bude i nadále poskytovat podporu a prostřednictvím pořádání workshopů a seminářů podporovat výměnu osvědčených postupů mezi členskými státy a dalšími zúčastněnými stranami prostřednictvím sítí pro SZP⁽⁶⁶⁾. Do těchto akcí budou zapojeni poradci, kteří mohou lépe vést zemědělce v terénu.

V oblasti výzkumu bude v roce 2024 v rámci programu EU Horizont Evropa zahájeno partnerství⁽⁶⁷⁾ s členskými státy s cílem rozšířit znalostní základnu a poskytnout řešení a nástroje, které podpoří přechod k agroekologii v Evropě. Partnerství bude zkoumat, jak se agroekologie může stát klíčovým nástrojem pro omezení a postupné ukončení používání pesticidů v zemědělství a pro maximalizaci přínosu zemědělství k ochraně biologické rozmanitosti a obnově přírody. Kromě toho program Horizont Evropa financuje více než 30 výzkumných projektů s rozpočtem nejméně 200 milionů EUR, které se týkají omezení používání pesticidů v zemědělství a udržitelných a k opylovačům šetrných zemědělských postupů, jako je agroekologie, ekologické zemědělství a obnova opylovacích služeb.

4. ZÁVĚR

Evropská občanská iniciativa „Zachraňte včely a zemědělce“ odráží obavy veřejnosti o environmentální a socioekonomickou udržitelnost evropského zemědělství. Komise tuto iniciativu vítá a uznává její význam, zejména proto, že změna klimatu a ztráta biologické rozmanitosti představují pro evropské zemědělství stále větší problémy. Rezonuje s požadavky, které občané vznesli v rámci Konference o budoucnosti Evropy⁽⁶⁸⁾, a sice že je třeba zajistit bezpečnou, udržitelnou, spravedlivou, klimaticky odpovědnou a cenově dostupnou produkci potravin, respektovat zásady udržitelnosti a životní prostředí, chránit biologickou rozmanitost a ekosystémy a zároveň zajistit potravinové zabezpečení.

Od roku 2019, kdy byla tato iniciativa předložena a kdy se začala shromažďovat podpora, přijala Komise v rámci Zelené dohody pro Evropu ambiciózní opatření k zajištění udržitelnosti potravinových systémů, včetně strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“, Strategie v oblasti biologické rozmanitosti a akčního plánu pro nulové znečištění, spolu se SZP. Dohromady tato opatření tvoří komplexní odpověď na požadavky vznesené v této iniciativě.

Návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin stanoví ambiciózní cestu ke snížení rizika a používání chemických pesticidů v zemědělství EU. Přiměřeným a vyváženým způsobem posiluje probíhající opatření ke snížení používání a rizika chemických pesticidů v suchozemských a vodních ekosystémech a systém EU pro povolování pesticidů. Podle návrhu Komise by se nařízení hodnotilo po čtyřech letech.

⁽⁶⁵⁾ Článek 15 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115 ze dne 2. prosince 2021, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV), a kterým se zrušují nařízení (EU) č. 1305/2013 a (EU) č. 1307/2013 (Úř. věst. L 435, 6.12.2021, s. 1.).

⁽⁶⁶⁾ <https://eu-cap-network.ec.europa.eu>

⁽⁶⁷⁾ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/agriculture-forestry-and-rural-areas/ecological-approaches-and-organic-farming/partnership-agroecology_en

⁽⁶⁸⁾ <https://futureu.europa.eu/en>

Návrh nařízení o obnově přírody a Nová dohoda pro opylovače mají společně potenciál změnit situaci v oblasti ochrany opylovačů na úrovni EU. Zvyšují ambice stanovené ve Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti, aby se do roku 2030 podařilo zvrátit úbytek populací opylovačů a vrátit na zemědělskou půdu přírodu.

Plány členských států v rámci SZP podpoří zemědělce, včetně drobných zemědělců, při přechodu k větší udržitelnosti a odolnosti zemědělských systémů v období 2023–2027.

Z těchto důvodů je prioritou nikoli navrhování nových legislativních aktů, ale spíše snaha zajistit, aby návrhy, o nichž v současné době jednají spolunormotvůrci, byly rychle přijaty a následně provedeny společně se SZP. Komise vynaloží veškeré úsilí, aby tohoto cíle dosáhla, a vyzývá všechny zúčastněné subjekty, aby k tomu přispěly. Více než milion prohlášení na podporu této občanské iniciativy je jasným signálem a povzbuzením, že je třeba zachovat vysokou úroveň ambicí návrhů Komise. Úspěch Zelené dohody pro Evropu při prosazování tohoto přechodu závisí na celé společnosti – včetně občanů, zemědělců, podniků, vědců, orgánů veřejné správy a evropských institucí.
